

incelendiği, medya temsilinin konu edildiği, haber çalışmalarının ele alındığı, medya etkilerinin ve medya kullanımının değerlendirildiği, medya etiğinin tartışıldığı ve Hilton otelinin en büyük salonlarında gerçekleştirilen oturumlar, epey izleyici çekebildi.

International Communication Association'un diğer bölümleri olan Halkla İlişkiler, Görsel İletişim, Örgütsel İletişim, Feminist Çalışmalar, İletişim Felsefesi bölümlerindeki oturumlarla birlikte canlı bir paylaşım ve tartışma ortamının yaşandığı konferans, gelecek yıl San Diego'da yapılacak. 2003 yılındaki konferansın konusu "Borderlands in Communication" olarak belirlenmiş. Daha ayrıntılı bilgi edinmek ve süreci takip edebilmek için örgütün www.icaahdq.org adresine bakılabilir.

Kitap Eleştirisi

Nusayriler : Arap Aleviliği

İnan Keser (2002). İstanbul: Çiviyazıları/Mjora. 158 sayfa.

Esin Demirbaş

Alevi Cemaati birbirinden farklı öğeler içeren geniş bir topluluktur. Bu toplulukla ilgili incelemelerin ivme kazandığı dönem 1980 ve sonrasıdır. Daha açık bir deyişle Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllardan itibaren, belli aralıklarla, Alevileri "keşfetme" girişimleri yapılmıştır. Gazetelerde Alevilikle ilgili bu keşif yazıları genellikle belli bir örüntüye uyar ve gazeteci, Alevilerin belli özelliklerini vurgular: Alevilerin hümanizmi, devlete bağlılıkları, kadın-erkek eşitliği ve cemaatlerinin can damarını oluşturan "gizli" ya da kapalı ritüeller. Sonra da Aleviler, başka bir gözüpek yazar ortaya çıkıp da bu hikayeye oldukça benzer bir anlatı ortaya koyana kadar kamuoyunun gündeminden kaybolur.

1990 sonrasında ise durum biraz daha farklıdır. Gazetecilerin ilgisinde bir azalma görülmezken, buna ek olarak Alevi toplumunun farklı yönlerini, tarihini, devletle ilişkilerini, ayinlerini ve öğretilerini ele alan

bir yayın seli ortalığı kaplamıştır (Olsson vd. , 1999: 20-23).

Bu yayınlardan bir tanesi de Sosyolog İnan Keser tarafından kaleme alınan *Nusayriler: Arap Aleviliği* adlı eserdir. Farklı öğeler içermekte olan Alevi cemaatinin içinde yer alan Nusayriler konusunda son birkaç yıl içinde (1998 sonrası) bir çok –literatür taramasına dayalı veya saha çalışması- araştırma yapılmıştır. Bence bu durum Türkiye'de çok göze batmayan kapalı bir yaşam süren bu topluluğun isminin medyaya (belki de Türkiye'de yaşayan bir çok insan bu topluluğun adını ilk kez bu olay sonrası duymuştu) o zamanın Fazilet Partisi Genel Başkanı Recai Kutan'ın 6 Ekim 1998'de Türkiye'nin Suriye ile "yüksek gerilim hattında" (Zelyut, *Akşam*, 1998) oluşu dolayısıyla söylediği sözlerle yansımından kaynaklanmaktadır. Kutan bu topluluğu "Suriye'de bir nevi sapık Alevilik olan Nusayri mezhebi hakimdir" sözleriyle lanse etmişti Türkiye gündemine. (*Milliyet*, *Akşam*, *Radikal*, *Cumhuriyet*, 7-8 Ekim 1998)

Bu yazıda 98 sonrasında Nusayrilerle ilgili olarak kaleme alınan eserlerden bir kaçının ismini vermekle yetinip bu konuda yayımlanan son araştırma kitabı olan İnan Keser'in çalışması üzerinde durmaya

çalışacağım. Ancak bu kitabı anlatmaya çalışırken Nusayrilerle ilgili olarak yazılmış önemli bir iki kaynaktan daha bahsetmem bir gerekliliktir. Söz konusu kaynaklara Keser bu temel kaynaklardan bir tanesinden oldukça faydalanmış olduğundan ve bu kaynaklara başvurmadan Nusayrilerle ilgili bir çalışma yapılması imkansız olduğundan değineceğim.

Keser'in kitabı etnik kültürlerle ilgili yayınlara son zamanlarda önemli bir ağırlık veren Çiviyazıları'nın "Mjora" dizisinden çıktı. Anadolu'nun zengin ve yerleşik kültürlerinden biri de Arap kültürüdür. Afrika'dan Mezopotamya'ya kadar uzanan çok geniş bir coğrafyaya yayılan Arap halkları, doğal olarak çeşitli açılardan farklı özellikler göstermektedir. Nitekim Anadolu'da yaşayan Araplar da iki grup halinde ele alınabilir. Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaşayan Arapların kullandığı dil Arapça'nın Gıltu dil grubuna girerken, Adana, Mersin ve Hatay'da yaşayan Arap-Alevilerinin kullandığı dil ise Arapça'nın Cebel ve Ensariye dil grubuna girmektedir" (Keser, 2002: 9).

Keser kitabında Nusayri olarak tanıdığını öne sürdüğü Arap Alevilerinin yerleşik ve güçlü bir kültürün temsilcisi olduklarını belirtmekte, aynı dili konuşan Nasranilerin (Hristiyan Araplar) sayılarının iyice azaldığını ve varlıklarını sürdürmede Nusayriler kadar dirençli olmadıklarını ima etmektedir.

Nusayriler hakkındaki en eski eser Nusayrilikten dönmüş Süleyman Efendi el-Ezani (doğumu 1834-35) tarafından yazılmış ve 1863 yılında Beyrut'ta yayımlanmış olan *Kitab'ül Bakarati's Süleymaniye fi Keşfi Esrarid-Diyaret'in Nusayriyye (Nusayrilerin Sırlarının Keşfi)* adlı kitaptır. Yakın zamanda yazılan en eski eser ise kendisi de bir Nusayri olan Muhammed Emin Galip et-Tavil (öl. 1932)

tarafından kaleme alınmış olan ve 1924'te Lazkiye'de yayımlanan, *Arap Alevilerinin Tarihi: Nusayriler* adlı kitaptır. Bu iki kitap dışındaki yayınların büyük bir kısmı 98 sonrasında yayımlanmıştır. Elbette ki 98 öncesinde de bu konuda yayınlar vardır ancak özellikle bu topluluğa yönelik değildir. Daha ziyade İlahiyatçılar tarafından kaleme alınan tanımlayıcı eserlerdir. Bunlara Ruhi Ethem Fığlalı'nın *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri* (1980) ve Abdülbaki Gölpinarlı'nın *100 Soruda İtikadi İslam Mezhepleri* (1985) örnek olarak verilebilir.

Aslında Nusayrilerle ilgili kaynaklar öncelikli olarak iki gruba bu gruplar da kendi içinde gruplara ayrılabilir:

1- Duygusal nedenlerle, Nusayrileri anlatmaya çalışan kaynaklar: Türkiye toplumunun çoğunluğunun sahip olduğu önyargılara bir savunma niteliğindedir.¹

2- Objektiflik iddiasıyla, Nusayrileri anlatmaya çalışan kaynaklar:

a) Önyargıları pekiştiren kaynaklar. Buna, yine, Ruhi Ethem Fığlalı'nın *İtikadi İslam Mezhepleri* adlı kitabı, Abdülbaki Gölpinarlı'nın *100 Soruda İtikadi İslam Mezhepleri* kitabı örnek olarak verilebilir.

b) Dengeli kaynaklar: Savunma niteliğindeki ve önyargıları pekiştirici nitelikteki kaynaklara yer verilerek hazırlanan derlemeler. Buna Ömer Uluçay'ın *Arap Aleviliği, Nusayrilik* (1999) ve *Tarihte Nusayrilik* (2001) adlı kitapları örnek olarak verilebilir. Bu kitaplardan ilki, Nusayrilige dair bu güne kadar araştırma yapan tüm araştırmacıların görüşlerine yer vermiştir.

c) Nusayrileri olumlamaya çalışırken olduğundan farklı gösteren kaynaklar. Buna Hasan Reşit Tankut'un *Nusayrilik ve Nusayriler Hakkında* (1938) adlı araştırması ve

Kasım Ener'in *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış* (1993) adlı kitabı örnek olarak gösterilebilir. Bu iki yazar Nusayrilerin Eti Türkü olduğunu iddia ederler.

Bu kaynakların ortak paydası hepsinin din-mezhep üzerine odaklanmış olmalarıdır. Hiç biri Nusayrileri "bir başkalık retoriği" içinde ele almamış, üzerinde önemle durulması gereken; kültürel özellikler, bazı kitaplar ve medya aracılığıyla ya da kulaktan dolma bazı bilgilerle oluşan (oluşturulan) klişeler gibi konulara, din olgusu dışında, değinmemiştir. Bu tespiti, Nusayriler konusunda araştırma yapan Louis Massignon, "(Nusayrilerle İlgili) Kavmiyet ve folklor araştırmalarına bu sahada henüz başlanmamış bulunmaktadır" (Uluçay, 2001: 157) sözleriyle pekiştirmektedir. Sözü edilen kaynaklarda dini ritüeller ve bunların efsanevi tarihten kaynaklı kurgularında bir takım benzerlikler ve çatışmalar olmakla birlikte temelde birbirinden farklı bir bilgi aktarılmamıştır.

Saha çalışması olduğundan sözünü ettiğim kategorilerin hiçbirine tam olarak girmeyen Keser'in kitabında Ezani'den sıkça faydalandığı ve et-Tavil'in görüşlerine hiç yer vermediği göze çarpmaktadır. Yukarıda sözünü ettiğim gibi Nusayriler üzerine hazırlanan tüm kaynaklar, iki kitaptan yararlanılarak hazırlanmış ve bu iki kitapta yer alan farklı görüşlerden ya birine ya da diğerine yer verilmiştir. Nusayriler hakkında, dengeli bir çalışma yapmak iddiasında olanlar iki kitapta yer alan görüşleri, onları olumlamaya ya da olumsuzlamaya çalışanlar da bu kitaplardan birinin içeriğine yer vermiştir. Nusayrileri olumsuzlamak çabasında olanlar, bazı olumsuz iddialarını teyid etmek için, biri övgü diğeri de yergi dolu olan bu iki eserden, anlatının bütününde yergi dolu olanın perspektifini benimserken, övgü dolu olandan da alıntılar yapmışlardır.

Nusayrileri yeren, Ezani'nin *Kitabü'l-Bakarati's Süleymaniye'si*, öven *Et-Tavil'in Arap Alevilerinin Tarihi: Nusayriler* adlı kitabıdır. Et-Tavil, sözünü ettiğim kitabında, Nusayrilerin kültürel kimliğini ve itibarını kazanma çabası üzerinde durur.

Arap Alevilerin geçmişte (yakın ve efsanevi geçmişte) çeşitli nedenlerle sünni Müslümanlar ve Şiiler tarafından sürekli olarak ezilip, lanetlendiğini ancak bazı dönemlerde varlıklarını güçlü bir biçimde ispat edebildiklerini belirten Et-Tavil, bu mezhebin üyelerinin sürgün ve göçlerle vatan benimsedikleri yerlerden nasıl men edildiklerini ve Yavuz Sultan Selim'in onları izlediği Şii politikası nedeniyle yaşadıkları Klikya bölgesinden Nusayra dağlarına kaçmak zorunda bıraktığını buna binaen Arap Alevileri'nin uzun bir müddet unutulduğunu, aşağılandığını, kimliklerinin ellerinden alındığını, hatta kendilerini unutmak tehlikesiyle karşı karşıya kalarak açlık ve sefaletle boğuştuğunu anlatır, bir zaman sonra Alevilerin dağdan Klikya bölgesine tekrar indiğini ama Şii ya da Sünni Müslümanlar ile diğer halkların dağda yaşayan bu insanlarla ilgili hiçbir şey bilmediğini söyler.

Et-Tavil kitabında, bu toplum hakkında sorulan soruları ve uydurulan hurafeleri yanıtlayarak "Nusayri" kelimesinin bir hakaret sözcüğü olarak kullanıldığını ve topluluğun eski adına (Alevi) kavuşmasını anlatmaktadır. Onun aktardığına göre Nusayriler, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra eski adı olan "Alevi" adını almış ve gasp edilmiş haklarından ilkinde kavuşmuştur. Ona göre Nusayri ismi diğer bazı yazarların (Ezani ve onun kitabını kaynak alanlar) belirttiği gibi bir imamın isminden değil Arap Alevilerinin yaşadıkları coğrafi bölgeden gelmektedir. Et-Tavil "Arap Alevi" kültürel kimliğinin farkına varılmasını sağlamak ve şerefli bir tarihin bu kültürü oluşturduğunu kanıtlamak çabası içindedir.

Süleyman Efendi'nin kitabından oldukça yararlanmış olan Fığlalı ise, Et-Tavil'den farklı olarak Nusayriliğin İmam Muhammed Nusayr en Nemiri (1883) tarafından kurulmuş aşırı bir Şii fırkası olduğunu anlatır. Ona göre, Batıni karakterli diğer mezheplerde olduğu gibi Nusayriler'in de çift hayatları vardır. Biri kendi içlerinde ve muhitlerinde yaşadıkları, öteki de zaruretlere neticesi cemiyete uymuş olmak için yaşadıkları hayatları... Fığlalı'nın belirttiğine göre, Nusayriler bu mezhebin kurucusunu ilahlaştırır ve haramları helal kılabilirler.

Nusayri fırkasının ikinci ve gerçek kurucusunun Hamdan el-Hasibi olduğunu iddia eden Fığlalı, Hasibi'nin kitaplarının mezhebin temel kitapları olduğunu ve onun 16 sureden oluşan *Kitab-ül Mecmu'u*'nun Nusayriliğin kutsal kitabı yerinde olduğunu öne sürer. Nusayrilerin 6-7. asırdan itibaren Haçlılar, İsmaililer ve Moğolların hakimiyetinde varlıklarını sürdürdüğünü belirten Fığlalı, Yavuz Sultan Selim'in 1516 Mercidabık zaferi ile Suriye'yi Osmanlı idaresine sokuşundan sonra da varlıklarını sürdürdüklerini şu sözlerle anlatır, "Bu devirler zarfında Nusayrilere, aslında Osmanlı devletinin ülkedeki her inanç ve ırktan kavme, devletin bağlayıcı ve birleştirici felsefesi olan İslam kardeşliği anlayışının en müslihane tezahürleri gösterilir" (Fığlalı, 1980: 181).

Amacının bu toplumun Osmanlı'ya ve Yavuz Sutan Selim'e olan iftiralara bir yanıt vermek olduğunu vurgulayan Fığlalı, Et-Tavil'i Osmanlı'ya iftira atmakla itham eder. Osmanlı'nın Allah'ın adını küçük düşürecek davranışlara göz yumamayacağını da altını çizen Fığlalı, Osmanlı'nın bu nedenle Şii Safavilere, Batınilere ve benzerlerine karşı sert önlemler almayı zaruri gördüğünü söyler. 13. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'ndeki azınlıkların elde ettiği haklardan, Fransız desteğini arayan, Nusayrilerin de istifade

etmek istediğini ancak 2. Abdülhamit'in fevkalade diplomatik bir manevrayla onlara hangi dine mensup olduklarını sorup, "Müslüman" oldukları yanıtını alınca, yaşadıkları yerlere cami yaptırdığını ama onların camilerin kapılarını bile açmayıp sadece ezan okumakla yetindiklerini de vurgulayan Fığlalı, Nusayrilerin 1. Dünya Savaşı'ndan sonra, Fransız mandasını hevesle benimsediklerini, hatta özerk bir idareye kavuştuklarını anlatır. Ve sözlerini şöyle sürdürür: "Fransızların, emperyalist gayeleri icabı desteklediklerini Nusayri ve daha aşağıda Dürzi bölgeleri, 1941 yıllarına kadar Fransız idaresinde kalmış 1946'da Suriye'nin hakimiyetine girmiştir. Antakya-Hatay ise, 11 Temmuz 1939 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'ne (TC) katıldığı için, buralarda yaşayan Nusayriler de Türkiye sınırları içinde kaldılar" (184).

Fığlalı'nın amacı, bir ilahiyat profesörü olarak, Nusayriliğin İslamiyet'ten sapmış-sapkın Batıni bir mezhep olduğunu kanıtlamaktır: "İnanışları ve davranışları göz önüne alındığında, Nusayriliğin bölgedeki eski dinler ve inanışlardan, Totemcilikten Sabiiliğe, Muscuilik, Hristiyanlık ve iptidai inanışlardan Müslümanlığa kadar bir dizi inançtan etkilendiği ve bunları Batınlık perdesi ile örttüğü apaçık ortadadır" (192).

1998 sonrasında da Nusayrileri konu alan şu kitaplar yayımlanmıştır: Ali Gülşehri ve Resul Tosun tarafından kaleme alınan *Nusayrilik ve Suriye'de Nusayri Zulmü* (1998),² Tarih Vakfı Yayınları'nın İstanbul İsveç Araştırma Enstitüsü'nün katkılarıyla hazırladığı *Alevi Kimliği* (1999), Faik Bulut'un *Ortadoğu'nun Solan Renkleri: Bedeviler, Çerkezler, Nusayriler, Dürziler, Yezidiler* (2002), Hüseyin Türk'ün *Nusayrilik (Arap Aleviliği) ve Hizir İnanıcı* (2002), İrene Melikof'un *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler ve Nusayri Ensar Neşriyat* (1999),

Baha Said beyin *Türkiye'de Alevi, Bektaşî, Ahi ve Nusayri Zümreleri* (2000) ve Ali Tayyar Önder'in *Türkiye'nin Etnik Yapısı: Halkımızın Kökenleri ve Gerçekler* (2002).

Bu konuyla ilgili olarak yaptığım okumalarda dikkatimi çeken önemli bir nokta, Nusayrileri konu alan tüm eser isimlerinin yaklaşık olarak aynı ismi taşımasıdır. Keser bu durumu, kendi kitabı özelinde, şöyle açıklar: Kitabına *Nusayriler: Arap Aleviliği* ismini vermiştir, çünkü kitabı isimlendirirken grubun içten ve dıştan tanımlamasına göre bir belirleme yapmıştır. Ancak Keser'in grubun kendini (içten bakışla) Nusayri olarak tanımlamadığını da belirttiği görülmektedir. Keser yaptığı saha çalışmasında buna benzer bir dizi çelişkiye düşmüştür.

İçten bakış bir grubun kendi kimliğiyle ilgili kendi tanımıdır. Kendini "ne" ve "kim" olarak gördüğüdür. Grup için bu görüşün bilimselliği ya da dışarıdaki diğer grupların bu grubu nasıl tanımladığı önem taşımaz. Grup kimliğinin tanımında asıl olan içten bakıştır. Ülkenin etnik yapısının değerlendirilmesinde de göz önünde bulundurulması gereken bu bakışa dayalı kimliklerdir. Dıştan bakış ise bir grubun kendi dışındaki bir grubu tanımlamasıdır. Bu bakışta bir bölge ya da konuşulan dil tanımı etkileyebilir. Ancak tanım grubun kendi tanımına uymayabilir. Bu bakış bilimsellikten uzak genelleme şeklindeki "kaba" bir görüştür. Dış bakış, genellikle, egemen unsurun önemsemediği azınlık grupların kimliklerine ilişkin görüşüdür ve ülkenin etnik yapısının değerlendirilmesinde önem taşımaz ancak çoğunluğun bakışı olarak etnik gruplar arası ilişkilerde etkindir (Önder, 2002: 13).

Keser grubun içten ve dıştan tanımına göre kitabını isimlendirdiğini söylemekte (11) ancak grup kendini içten Arap Alevisi olarak tanımlarken dıştan Fellah olarak tanımlanmaktadır. Literatürde de Nusayriler olarak geçmektedirler. Bunun nedeni de; yukarıda

belirttiğim üzere, mezhebin kurucusunun Nusayr adlı bir imam olduğunun iddia edilmesidir.

Yazarların genellikle kendilerinden önceki eserlerden ve kitaplardan yararlanmanın daha önce yapılmış bir yanlışın devamını sağlamaya ve gruptaki değişimlerin göz ardı edilmesine neden olduğunu söyleyen Keser'in kendisi de -kısmen de olsa- yanlış olması muhtemel bazı bilgilerin devamını sağlamıştır. Bunlardan biri mezhebin Nusayriler olarak anılma nedenleriyle ilgilidir. Et-Tavil dışındaki bir çok yazarın yaptığı gibi Keser de bu isimlendirmeye ilgili olabilecek tek nedene değinmiştir. Oysa bu isimlendiriliş konusunda doğru olması muhtemel daha birkaç neden vardır.³

Keser, dokuz bölümden oluşan kitabında; Nusayriliğin tarihçesi, etnik yapısı, mezhepleri, inançları, kutsal metinleri, dine giriş şekilleri, din görevlileri ve dini mekanları (ziyaretler) konuları üzerinde durmuştur. Katılımcı gözlem metoduyla yürütüldüğü belirtilen bu araştırma "6 aylık bir saha çalışması sonucundaki tespitlere dayanmaktadır" (12). "Nusayriliğin Kısa Tarihi" başlığı altında az önce sözünü ettiğim literatür taramasının dezavantajı dolayısıyla tekrarlanmış olabileceği düşünülen yanlışların büyük bir kısmı aynen tekrarlanmıştır: "Grubun kurucusunun İmam Nusayr olmasına rağmen Nusayriliğin asıl kurucusu Hamdan el Hasibi olmuştur..... Nusayrilerin kutsal metinleri içinde önemli bir yer tutan Kitabül Mecmu'yu 5 sure halinde yazan kişi de kendisidir" (Fığlalı, 1998: 148, Keser, 2002: 17).

"Etnik Yapı" başlığı altında "Nusayrilerin etnik yapısı hakkında birçok farklı fikir ileri sürülmektedir. İleri sürülen bu fikirlerden en önemlisi ve sıkça tekrarlananı da Türkiye'de Türk'ten farklı hiçbir etnik grup olmadığı paradigmasının devamı niteliğindedir. Bu fikri savunulara göre Nusayri nüfusunun

tamamını tarih içinde Araplaşmış Türkler oluşturmaktadır. Bu tezlerini ispatlamak için ortaya sürdükleri kanıtlar ise bu tarz yazarların her zaman yaptıkları gibi ne sosyal gerçekliğe ne de tarihsel gerçeklere uymamaktadır" görüşünü savunan Keser, saha çalışmaları esnasında tespit edilen kültürel özelliklerin Nusayrilerin Arap halkından olduklarını açıkça ortaya koyduğunu söyler: "Nusayriler ibadetlerinde Arap dilini kullanmalarının dışında gündelik yaşamları sırasında da Arapça'yı kullanmaktadır. Nusayriler ile ilgili çalışmalar sırasında Antakya'nın (Hatay) Ballıöz köyünde ve Çekmece mahallerinde yaptığımız görüşmelerde 'Kendinizi hangi etnik gruptan görüyorsunuz?' sorusunu cevaplayan 200 kişiden sadece bir kişinin kendini Türk ve Sünni olarak tanımlaması, diğerlerinin tamamının ise kendilerini Arap-Alevi olarak ifade etmeleri de düşüncemizin sosyal realite tarafından desteklendiğini göstermektedir" (26-27).

Keser'in zaman zaman literatürden zaman zaman da toplulukla yapılan mülakatlardan faydalandığı çalışmada tarih, gelenek-görenek ve etnik köken konularında derinlikli bir araştırma yapılamamış ya da yapılmışsa da yansıtılamamıştır. Ayrıca Keser Nusayrilerle yaptığı görüşmeleri Ezani kaynaklı literatüre dayanak olarak kullanmıştır. Bu yaptığına topluluğun bazı şeyleri ifade etmemesini gerekçe göstererek, en ayrıntılı ve eski eser olan Ezani'den faydalandığını belirtmiştir. Topluluktan bilgi alamadığı noktalarda Ezani'ye başvurarak dışarıdan gözlemlemeye çalıştıklarını bu konudaki "background"uyla pekiştirmiş olduğunu söylemek pek de yanlış olmaz. Bu tavrına en fazla "Mezhepler Arası Farklılıklar" başlığı altında değindiği Nusayrilerce Ayn ve Güneşin kutsal sayılması hikayesinde rastlanmaktadır: "Görüştüğümüz Nusayriler her ne kadar güneşin, ayın ve gökyüzünün kendileri için

kutsal varlıklar olan Ali, Muhammed ve Seyid Silmen'i (Selman-ı Farisi) temsil ettiklerini; kendilerinin ayın, güneşin ve gökyüzünün kutsal varlıklar olduğuna dair bir inanca asla sahip olmadıklarını, bunların kutsal varlıkların bir mekanı vazifesini gördüklerini belirtmeler de saha çalışmalarımız sırasında Nusayriler'in bu gök cisimlerine karşı kutsallık atfettiklerine dair birçok gözlemimiz olmuştur" (33).

Keser'e göre Nusayriliğin teolojisi tamamen Batını akımın üzerine inşa edilmiş, diğer Şii akımların ana özellikleri ile harmanlanarak yeni bir dini sistem oluşturulmuştur (37). Ancak kısmen doğru olabilecek bu saptama Nusayrilerin dini inançlarını açıklamada yeterli değildir. Çünkü Keser'in kendisinin de belirttiği gibi topluluk bu konuda gizlilik esas olduğundan onun "Batın-Zahir" ikilisi olarak adlandırdığı inanç sisteminden bahsetmemiştir. Ezani kaynaklı bilgilere dayanarak Keser bu konuda şunları aktarır: "Batın-Zahir" ilişkisi bütün hayata bakışta Nusayriliğin ana inanç ilkesidir. Bu ilkeye göre bütün evren batın-zahir ilişkisi üzerine kurulmuştur. Biz insanlar tarafından algılanan ve maddi olan şeyler 'zahir' kavramıyla açıklanmıştır. Duyularımızla algılayabildiğimiz bu dünya yani 'zahirler dünyası' sadece ve sadece normal insanlar tarafından duyumsanamayacak ve anlayamayacak gizli dünyanın yani 'batın alemi'nin yansımalarından ibarettir. Kökeni Pythagoras'a, Platon'a ve daha sonrasında Neoplatonizme dayanan bu düşünce Nusayrilik dışında diğer bir çok İslam orijinli harekette değişik formlarda karşımıza çıkmaktadır. Ancak diğer hareketlerden farklı olarak Nusayrilik, Tanrı kavramını da tamamen bu ilke çerçevesinde açıklamaktadır." Keser'in Nusayrilerin Tanrı inancıyla ilgili olarak aktardığı öyküler ilginçtir. Öykülerin temeli "Tanrının zahir alemde insanlara insan şeklinde görüldüğüdür" (38).

Nusayrilerin evrenin tamamının Ali Ebu Talip (Ayn), Muhammed (Mim) ve Salman-ı Farisi (Sin) tarafından yaratıldığına inandığını iddia eden Keser, Nusayri inancının bu nedenle bazı yazarlarca Hristiyan İnancının İslam içindeki formu olarak görülmesine neden olduğunu söyler.

Keser Nusayrilerin kutsal metinleri üzerinde durduğu bölümde de Nusayrilerin *Kuran'ı Kerim* hakkındaki fikirlerinin Ortodoks İslam anlayışını benimseyenlerden ayrıldığı noktalar üzerinde durarak *Kitab'ül Meçmu'*nun öneminden ve kutsallığından bahseder.

Nusayrilerin dine giriş önkoşulunun dine girecek kişinin erkek, anne ve babasının Nusayri olması gerektiğini belirten Keser, yine kısmen yanlış bir bilgi vermiştir. Büyük ihtimalle toplulukla yapılan mülakatlarda soru doğru cevabı alacak nitelikte sorulmamıştır. Çünkü dine girecek kişinin hem annesinin hem de babasının Nusayri olması gerekmez, ebeveynlerinden herhangi birinin Nusayri olması yeterlidir. Keser, dine girecek kişinin erkek olması gerektiği önkoşulundan kaynaklı olarak bir çok yazarın "Nusayrilerin kadınları ruhsuz yaratıklar olarak kabul ettikleri" görüşünü dile getirdiğini ancak yapılan mülakatlarda topluluğun "kadınların sır saklayamayacakları için (kadınların fiziksel acıya dayanma gücünün erkeklerden daha az olduğu yargısından kaynaklı bir düşünce ancak Keser 'sır saklayamama' olgusundan klişe bir anlam çıkarmıştır) kadınlara dini bilgilerin verilmediği" şeklinde bir yanıt verdiğini söyler. Ancak ona göre bu varolan uygulamaya dayanak oluşturan bir halk sözlencesidir.

Keser'in bu araştırma esnasında literatür bilgileri ve topluluktan öğrendikleri arasında belli bir çelişkiye düştüğü gözlenmektedir, doğal olarak bu çelişki yazdıklarına da yansımıştır. Özellikle de Nusayrilerin günlük

hayatta kadına verdiği önemi görmesi ve literatürdeki "Kadın sureti müminin yükseldiği dereceden düşüş halidir. Bu bakımdan Nusayriliğe inanmayan kişinin kafir bir kadın suretine dönüşeceğine inanılır. İnsanların günahlarından şeytanlar, şeytanın günahlarından da kadınlar yaratılmıştır" görüşü yazarın kafasını karıştırmıştır: " (Dini açıdan)' İkinci planda görülmesine rağmen kız çocuklarının ebeveynleriyle gayet rahat bir şekilde ilişki geliştirebilmeleri tarımla uğraşan bir köy topluluğu için oldukça ilginçtir. Kız çocuklarının sosyal ilişki ve aktivitelerindeki bu geniş serbestlik kanımızca büyük oranda topluluğun erkek kesimini oluşturan fertlerin yukarıda belirttiğimiz kısaca 'kadınlar şeytandır' şeklindeki bir inancı taşımadıklarına bir belirtidir" (149).

Nusayrilerin ekonomik ve siyasal yapısına da değinmeye çalışan Keser'in bu çalışması Nusayrilerin gelenekleri-görenekleri ve tarihi açısından eksik kalmış olmasına ve birtakım çelişkilerine rağmen kültürel çalışmalara katkıda bulunacak bir araştırmadır. En azından Türkiye'nin sosyal yapısı ile ilgilenenlerin başvurabileceği özgün bir başvuru kaynağı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca Keser'in dini bilgilerin ağırlıkta olduğu bir kitap için sıkıcı olmayan bir dil kullanmış olması da kitabı okunabilir hale getirmektedir.

Kaynakça

- Bulut, Faik. (2002). *Ortadoğu'nun Solan Renkleri: Bedeviler, Çerkezler, Nusayriler, Dürziler, Yezidiler*. İstanbul: Berfin Yay.
- Et-Tavil, M. E. G. (2000). *Arap Alevilerinin Tarihi 'Nusayriler'*. İstanbul: Çivi Yazıları/Mjora.
- Ener, K. (1993). *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış*. Adana: Hakan Ofset.
- Fıçlalı, R. E. (1980). *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*. İstanbul: Selçuk Yay.

- Gölpınarlı, Abdülbaki. (1991). *100 Soruda İtikadi İslam Mezhepleri*. İnan: Kum Yay.
- Olsson, Tord, vd. (1999). *Alevi Kimliği*. İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yay.
- Önder, A. T. (2002). *Türkiye'nin Etnik Yapısı: Halkımızın Kökenleri ve Gerçekler*. İstanbul: Pozitif Yay.
- Öznisan, S. (2001). *Araplarda Alevilik (Nusayrilik)*. Adana: Taner Matbaası.
- Uluçay, Ö. (1999). *Arap Aleviliği: Nusayrilik*. Adana: Hakan Ofset.
- Uluçay, Ö. (2001). *Tarihte Nusayrilik*. Adana: Gözde Yay.
- Serin, Ş. (1998). *İslam Dininin İçyüzünde Alevi Nusayriler*. Adana: Koza Matbaası.
- Tankut, H. R. (1938). *Nusayriler ve Nusayrilik Hakkında*. Ankara: Ulus Yay.
- Türk, H. (2002). *Nusayrilik ve Nusayrilikte Hızır İnanç*. Ankara: Ütopya Yay.
- Zelyut, R. (1998). "Nusayrilere Saygılı Olun" *Akşam*: 7 Ekim.

Dipnotlar

1

Bkz, Et-tavil, 1924 ve Serin, 1998.

2

Bkz. *Yörünge Dergisi* 18-24 Ekim 1998.

3

Ayrıntılı bilgi için bkz. Et-tavil, 1924.

4

Parantez içi bana ait.

Yazı Teslim Kuralları

Gönderilen yazıların, başka bir yerde yayınlanmamış olması ya da yayın için değerlendirme aşamasında bulunmaması gerekir. Yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazar(lar)ına aittir. Yayınlanmayan yazılar iade edilmez. Yayın için kabul edilen yazıların yayın hakkı, yayınlanan yazıların da her türlü telif hakları dergiye aittir.

Makaleler 8000 kelimeyi geçmemelidir. 6000-7000 kelimelik bir makale (notlar ve referanslar dahil) iyi bir hedeftir. 2000-3000 kelimelik daha kısa yorum yazıları da kabul edilmektedir. Yazılar, varsa tablo, şekil ve illüstrasyonları da içeren dört eş nüsha olarak teslim edilmelidir. Yazının bir nüshası da diskette gönderilirse (Word for Macintosh ya da Windows), yazıyla ilgili işlemler daha hızlı yürütülebilir.

Yazarlar, gönderdikleri yazının eş bir nüshasını kendilerinde bulundurmamalıdır. 100-150 kelimelik İngilizce ve Türkçe birer özet de yazılarla beraber gönderilmelidir. Yazılar, bir toplantıda tebliğ edilmiş ise, toplantının adı, tarihi ve yeri belirtilmelidir.

Yazıların ve özetlerin üzerinde, sadece yazının başlığı bulunmalıdır. Ayrı bir kapak sayfasında yazarlar, isimlerini, tam ve aşık kurum posta adreslerini, telefon ve fax numaralarını ve varsa elektronik posta adreslerini bildirmelidirler. Bu bilgiler, hakemlere gönderilmeyecektir.

Tüm metin, girintili (indent) paragraflar, notlar ve referanslar dahil, A4 boyutunda kağıda çift aralıklı olarak ve kağıdın sadece bir yüzüne yazılmalıdır. Başlıklar ve arabaşlıklar kısa ve belirgin olmalıdır. ABD, TRT gibi kısaltmalarda nokta kullanılmamalıdır.

Dergiye gelen yazıların yayınlanması hakemlerden alınacak değerlendirmelere bağlıdır. Dergiye ulaşan yazılar en kısa süre içinde hakemlere gönderilir.

Hakem değerlendirmelerinin normal şartlarda 2-3 ay sürmesi beklenmelidir. Yazarlardan, hakemlerin görüşleri uyarınca yazılarını geliştirmeleri veya gözden geçirmeleri istenebilir. Yayın konusunda son karar Yayın Kurulu'na aittir. Yazıların kabul edilip edilmediğine dair bir mektup, hakem raporlarının fotokopileriyle birlikte, yazarlara gönderilir.

Yazıların gönderileceği adres

Kültür ve İletişim
Ankara Üniversitesi
İletişim Fakültesi
Cebeci 06590 Ankara